

# Om fremmede Religionssamfunds, især Kalvinisternes, Stilling her i Landet i Christian V's Tid.

Ved **Holger Fr. Rørdam.**

---

De fremmede Religionsbekjenderes Stilling spiller en vigtig Rolle i Danmarks Kirkehistorie i Slutningen af det 17de Aarhundrede. En ny Tids mere liberale Grundsætninger kæmpede mod den fra Fortiden overleverede Anskuelse om, at alle en Stats Borgere burde være af samme Tro, hvis ikke de største Misligheder snart skulde indtræde og forstyrre Borgersamfundet. Politiske og økonomiske Hensyn sejrede omsider over de religiøse Betænkeligheder, og Resultatet blev, at navnlig Calvinisterne fik en, om end begrændset, Religionsfrihed her i Landet. Men neppe vilde dette Resultat være blevet opnaaet, hvis ikke Landets Dronning selv havde bekjendt sig til den reformerte Konfession og med stor Iver havde antaget sig sine Trosfællers Sag.

Særlige Fremstillinger af de Reformertes Historie her i Landet findes hos von Gehren: *Kurze Darstellung der Geschichte der Reformirten in Dänemark* (i Münters Magazin für Kirchengeschichte und Kirchenrecht Nordens II, 2, 3—26) og F. L. Mourier, *Dronning Charlotte Amalie, de franske Flygtningers Velgørerinde*, Kbh. 1816 (Særtryk af Dansk Minerva 1816. II og III). Jvfr. Clément, *Histoire de l'église réformée à Copenhague*. Mere almindelige Skildringer

haves hos Ch. Weis, *Histoire des réfugiés protestants de France*, Paris 1853, hvor der Tom. II, p. 285—310 handles om de Reformerte, som toge Bolig i Danmark <sup>1)</sup>, og P. W. Becker: *De fordrevne franske Reformertes Bosættelse i forskjellige europæiske Lande* (Historisk Archiv 1876 I, 246 ff. II, 81 ff. 174 ff.). J. Møllers *Skildring af Biskop Hans Baggers Levned* (i *Nyt theol. Bibliothek* XVI, 133—213) indeholder ikke lidet til Emnets Oplysning. Det samme gjælder naturligvis ogsaa L. Helvegs *Kirkehistorie efter Reformationen*. Særlig kan nævnes de interessante Oplysninger, som nylig ere fremkomne ved Chr. Bruuns Udgivelse af Allens Uddrag af fremmede Statssendebuds Indberetninger fra Kjøbenhavn i Chr. V's Tid. (*Danske Samlinger* 2. R. IV, 207—8. V, 136. 148—50. 152—3. 312. 319—20).

Da saa mange almen tilgængelige Bidrag til Oplysning om de fremmede Religionssamfunds, især Calvinisternes, Stilling her i Landet i Christian V's Tid allerede foreligge, er det ikke min Hensigt her at give en omfattende Fremstilling af Emnet, men vel at meddele nogle hidtil utrykte, som det forekommer mig interessante herhen hørende Aktstykker, og som Indledning til disse en kronologisk Oversigt over de mig bekendte kongelige Udfærdigelser og andet vedrørende de fremmede Religionsbekjenderes Stilling i det nævnte Tidsrum, nærmest dog kun efter trykte Kilder.

---

1670, 14. December. Kgl. Stadfæstelse af det de portugisiske Jøder under 19. Jan. 1657 givne Privilegium paa at maatte rejse og handle her i Riget. (Rothe, Chr. V's Reskripter, S. 86—7).

1671, 26. September. Kgl. Bevilling for den franske Ambassadør Hugue de Terlon paa at maatte lade opføre

---

<sup>1)</sup> Saa vidt jeg mindes, grunde Weis's Efterretninger sig navnlig paa J. M. Dalgas's Skrift: *Historisk og statistisk Beskrivelse over de Reformertes Etablissement i Fridericia, Kbh. 1797.*

en Kirke eller Kapel i Kjøbenhavn og deri have fri Øvelse af den romersk-katholske Religion for sig og sine Trosfæller. (Smst. S. 124—5. Terlons S. 125—8 vedføjede Revers viser nærmere Privilegiets Omfang. Forhandlingerne i Statskollegiet om denne Sag fra Maj 1671 findes af Chr. Bruun meddelte i Danske Saml. 2 R. VI, 369—75).

1672, 16. Avgust. Sjælands Biskops, D. Hans Vandals, Remonstration mod Kommercekollegiets Forslag om fri Religionsøvelse for fremmede Religionsbekjendere her i Landet. (Afskrift i Kgl. Bibl., Gl. kgl. Saml. 1481 og 1482. 4to. Ny kgl. Saml. 1149. 4to. Udtog i Helvegs Kirkehist. efter Reform. 2. Udg. I, 477—9. Statskollegiets Forhandling af Sagen 26—27 Juni 1672 findes meddelt af Chr. Bruun i Danske Saml. 2. R. VI, 375—9).

1672, 14. Oktober. Kgl. Forbud mod Indførsel af tyske Bøger, der »handle om fremmed Religion eller noget andet, som nogen Tvistighed eller Skrupel udi den rette augsburgske Konfessions Tro og Religion kan eragtes at forårsage«. (H. Gødes Saml. af Forordninger fra 1643 til 1674. III, 143. Kvartudg. af Forordn. 1670—83, S. 164).

1674, 26. Maj. Fire Theologer (D. Erik Grave, D. Matthias Foss, D. Hans Leth og M. Chr. Lodberg) afgive i Kolding Svar paa det dem af Regjeringen forelagte Spørgsmaal: om det var muligt uden Saligheds Spilde at bekjende den romersk-katholske Religion. (Afskrifter i Kallske Saml. 476—8. 4to. Gl. kgl. Saml. 1484. 4to. Udtog i Helvegs Kirkehist. e. Ref. 2den Udg. I, 479—80).

1676, 6. April. Kgl. Forbud mod »hemmelige og skadelige Samkvem af adskillige fremmede Religioner«. »Ingen særlig Samkvem i vore Riger og Lande maa tilstedes og holdes videre end af fremmede Herrers Gesandter«. (Kvartudg. af Forordn. 1670—83, S. 295—7. Jfr. O. Wolff, Griffenfelds Levnet, S. 321—2. Helveg a. Skr. I, 484).

1680, 4. September. Kgl. Befaling til hver især af Biskopperne H. Bagger, S. Glud, E. Grave, Th. Kingo og H. Rosing (og mulig flere) om at afgive Erklæring over et

Forslag om nogen Frihed for de Reformerte med Hensyn til deres Religionsøvelse. (Heiberg, Thomas Kingo, S. 89). Biskop Baggers Betænkning<sup>1)</sup> findes trykt i Minerva for 1790 III, 146—201 (men med den urigtige Datering: 11 Marts 1684) og i Fallesens Theol. Maanedsskrift 1808 II, 289—351 (her udateret). Flere Afskrifter (udaterede) haves, der kunne korrigere de mangelfulde Aftryk, saaledes i Gl. kgl. Saml. 1483 og 1486, 4to. Thottske Saml. 96 Fol. og 1588. 4to. Karen Brahes Bibl. 63. 4to. Biskop Søren Gluds Betænkning, dat. Viborg 22 Novbr. 1680 i Afskrift i Thottske Saml. 1588. 4. Biskop Erik Graves i Ny kgl. Saml. 736 Fol. (Udtog hos Zwergius, S. 640—2). Baggers, Gluds, Graves og Rosings separate Betænkninger i Thottske Saml. 1589. 4.

1681, 16. April. Kgl. Forbud mod at Jøder maatte opholde sig her i Landet, med mindre de vare forsynede med kgl. Pas og speciel Tilladelse (Kvartudg. af Forordn. 1670—83, S. 689. Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. IV, 605).

1682, 11. Marts. Fri Religionsøvelse tilstaas alle Beboere i Fredericia (Kvartudg. af Forordn. S. 785).

1684, 19. April. Kgl. Befaling til Rasmus Vinding, Peder Scavenius, Hans Bagger, Hans Leth, Th. Kingo og Cosmus Bornemann, om at conferere med hinanden og afgive Betænkning om, paa hvilke Vilkaar man bedst kunde bevilge de Reformerte fri Religionsøvelse. Heiberg, Thom. Kingo, S. 90. Helveg, Kirkehist. eft. Reform. 2 Udg. I, 504). De tre Theologers separate Erklæring af 17. Maj 1684 er nedenfor meddelt under 1.

1684, 30. Juli. Kgl. Reskript, hvorved Forordningen af 16. Apr. 1681 begrændses saaledes, at den ikke skulde gjælde Portugiserne af hebraisk Religion, der fremdeles skulde have frit Lov til at rejse og handle her i Riget (Kvartudg. af Forordn. 1683—99, S. 138—9).

<sup>1)</sup> Denne har som bekjendt givet Anledning til de heftigste Angreb paa Biskop Bagger af Riegels og andre. Se J. Møllers Forsvar for ham i Nyt theol. Bibl. XVI, 157 flg. og G. L. Badens Modskrift: »Sjællands Biskop Bagger ikke miskjendt» i Østs Arkiv IV, 345 flg.

1685, 2. Januar. Kgl. Befaling til Overrentemester Peder Brandt om paa forskjellige Maader at lette reformerte Manufacturisters Nedsættelse her i Riget. (J. Møller, *Nyt theol. Bibl.* XVI, 189—91. Brevet er ogsaa trykt hos Rothe, Chr. V's Reskripter S. 557—9, men med det vistnok urigtige Aarstal 1686).

1685, 3. Januar. Kgl. Privilegium for de Reformerte udenlands, der vilde begive sig her ind i Landet for at nedsætte sig her. (Rothe, Chr. V's Reskripter. S. 501—8. Jvfr. *Danske Saml.* 2. R. V, 136).

1685, 27. Januar. Kgl. Befaling til Gotfred Hofman om at udse en bekvem Plads paa Christianshavn (til en Kirke) for de Reformerte, som vilde bygge og bo her. (Udtog hos Møller, *Nyt theol. Bibl.* XVI, 191).

1685, 7. Februar. Kgl. Beskikkelse for Overcontrafejer Jacob d'Agar som Generaldeputeret for de Reformerte ved den ny Kirke, som det var dem bevilget at bygge paa Christianshavn; han skulde gaa dem til Haande med Raad og Daad og anbringe deres Ansøgninger paa behørige Steder. (Udtog smst. Ophævelsen af dette Mandat, under 9. Marts 1686, omtales smst.).

1685, 11. April. Kgl. Udvidelse af de Privilegier, der vare forundte de Reformerte, som vilde nedsætte sig her i Landet. (Kvartudg. af Forordn. 1683—99, S. 214—7. Jvfr. *Pont. Ann.* IV, 629; *Münters Magazin* II, 2, 5. Brasch, *Vemmetofte* II, 32—3. I *Pontoppidans Orig. Hafn.* S. 423—4 gives en Fortegnelse over de første franske Flygtninge, der benyttede sig af den givne Tilladelse).

1685, 1. November. Blev en kalvinsk Kirke offentlig indviet i Vigandt Michelbeckers Gaard (nu Prindsens Palais) i Kjøbenhavn. (*Danske Saml.* 2. R. V, 148 f. Trap, *Danmark*, 2. Udg. II, 25—6). Mourier har den 8 November som den første Søndag, da Gudstjeneste holdtes paa det nævnte Sted (Dron. Charl. Amal. S. 20).

1685, 12. November. Biskop Hans Baggers Andragende til Kongen vedrørende Forfølgelserne mod Protestanterne

i Frankrig, Katholikernes Propaganda i Kjøbenhavn, Kvækeres og andre Fanatikeres Forsamlinger i Kongens Have, m. m. (Meddelt nedenfor under 2. Jvfr. Danske Saml. 2 R. V, 152—3).

1685, 17. November. Kgl. Reskript om Katholikernes Begravelse i Fredericia. (Rothe, Chr. V's Reskripter. S. 544).

1685, 17. November. »Haver K. Christian V forundt de Papistiske fri og aabenbare Religions Exercitium paa visse Steder her i Danmark«. (Farstrups og Axelsons Dagbøger ved J. Becher, S. 96).

1687, 27. Juli. Kgl. Tilladelse for de Reformerte til at opføre en egen Kirke og anlægge en Kirkegaard ved samme, hvortil Jord udlagdes og skjænkedes dem samt Grund til Præsteboliger. (Jvfr. Brasch, Vemmetofte II, 33. Mourier, Dr. Charl. Amalia, S. 25. Paa sidstnævnte Sted angives Brevet som dat. 24. Juli).

1688, 2. Februar. Dron. Charlotte Amalies Bestemmelse om Forholdet mellem de franske og tyske Reformerte i Kjøbenhavn. (Jvfr. Mourier a. Sk., S. 22).

1688, 20. April. Dronningen lægger Grundstenen til den reformerte Kirke i Kjøbenhavn. (Mourier a. Skr. S. 26. Pont. Ann. IV, 637—8).

1688, 2. Juni. Kgl. Reskript om at papistiske Præster ikke maatte berede Misdædere til Døden, ej heller følge dem til Retterstedet. (Rothe, Chr. V's Reskripter, S. 743. Jvfr. Pont. Ann. IV, 637).

1688, 4. Avgust. Kgl. Bevilling paa et Andragende fra de reformerte Præster og en Del af Menighedens Ældste i Kbhvn angaaende de Huse, Præsterne opførte paa den dertil anviste Plads. (Rothe, Chr. V's Reskripter, S. 758—60).

1688, 24. November. Biskop H. Baggers Andragende til Kongen om visse Privilegier for fremmede Lutheranere, der for deres Tros Skyld fordreves fra deres Fædreland og søgte Tilflugt her i Riget. (Meddelt nedenfor under 3).

1689, 8. Januar. Kgl. Reskript til Biskop Kingo om en papistisk Præst fra Fredericia, der havde overskredet

sin Bemyndigelse og udført en kirkelig Forretning paa Landet i Fyn, hvorfor han var bleven arresteret. (Pont. Ann. IV, 640).

1689, 10. November. Den reformerte Kirke i Kjøbenhavn indvies. (Danske Mag. III, 310. Mourier, S. 26).

1690, 23. Maj. Den engelske Statsminister Lord Nottingham meddeler den engelske Gesandt i Kbhvn, R. Molesworth, at Hs. Maj. Kongen af Storbritannien paalagde ham paa den sømmeligste Maade at gjøre Forestillinger hos Kongen af Danmark og hans Ministre til Bedste for de Reformerte. (Danske Saml. 2. R. IV, 207—8).

1690, 26. Maj. »Blev Ordre given at conferere med Bispnen og Theologis belangende de herværende Reformertes og Kalvinisters Friheders og Privilegiens Misbrug at forekomme«. (Chr. V's egenhændige Dagbøger, Nyt hist. Tidsskr. I, 516). Herhen hører ventelig tvende mærkelige Skrifter fra Aaret 1690 af Universitetstheologerne Masius og Vandal angaaende Differensen mellem Lutheranerne og de Reformerte (se Pont. Ann. IV, 646 f. Petersen, Bidrag til den danske Lit. Hist. 1ste Udg. III, 738 f.).

1690, 4. September. »Blev Generalauditor Elias Hübsch og Borgmester Dr. jur. Cosmus Bornemann beordrede at være altid hos de Reformerte her som deputerede, og dem nu først foreholde deres Forseelse, paa det de ej skulde komme tiere og gjøre noget imod eller over de dem givne Privilegier, saa og at ophøre at bruge deres Klokker, saasom det var dem forment at bruge disse«. (Chr. V's Dagbøger, Nyt hist. Tidsskrift I, 523. Jvfr. Mourier, a. Skr., S. 29—31. Danske Saml. 2. R. V, 319—20).

1690, 6. September. Kgl. Forordning indeholdende nærmere Bestemmelse af og Indskrænkning i de Friheder, som vare tildelte de Reformerte. (Meddelt nedenfor under 4).

1690, 6. September. Kgl. Forordning, om at Personer af fremmede Konfessioner ikke maatte være Faddere ved Daabshandlinger i den lutherske Kirke, om blandede Ægteskaber m. m. (Se Pont. Ann. IV, 643. Zwergius, S. 709).

1690, 27. Sept., 1. 4. 6. 12. og 23. Okt. Forhandling mellem Regjeringen og den reformerte Menighed. (Nyt hist. Tidsskr. I, 525—6. Mourier, a. Skr., S. 30—1).

1690, 22. November. Klage til Biskop H. Bagger fra Præsten i Gjentofte over formentlige Overgreb af den reformerte Præst i Kbhvn. (Meddelt nedenfor under 5). Biskoppens Forestilling til Kongen angaaende denne og en anden Sag, vedrørende en Italiener fra Helsingør, der af en katholsk Pater havde ladet sig vie til en luthersk Pige, er meddelt nedenfor under 6.

1693, 11. Februar. Udnævnelse af ny »deputerede« til at føre Tilsyn med de Reformerte. (Bircherods Dagbøger ved Molbech, S. 260).

1693, 21. Marts. Kgl. Forordning om Brudevielse hos de Reformerte, samt om Daabens Udførelse blandt de Reformerte og Katholikerne her i Landet. (Kvartudg. af Forordn. 1683—99, S. 870—1. Jvfr. Pont. Ann. IV, 669).

1693, 20. Juli. Dron. Charlotte Amalies fornyede Bestemmelse om Forholdet mellem de tyske og de franske Reformerte i Kbhvn. (Mourier, S. 23), og hendes Gavebrev paa en større Sum til deres Kirke. (Brasch, Vemmetofte II, 33).

Her følger nu de forhen utrykte Stykker, til hvilke der ovenfor er henvist.

# 1.

Stoermæctigste Herre oc Monarck, allernaadigste  
Arffve-Konge.

Saasom vi har bekomet Eders Kongl. Maytts. allernaadigste skriffelig befaling, at vi, med de andre aff Eders Kongl. Maytt. dertil naadigst denominerede, skulde conferere om en vis anordning at giøre for denem aff den Reformerede religion, som Eders Kongl. Maytt. frie exercitium religionis, her i rigerne, allernaadigst vilde forunde, da haffve vi oc, i allerdybeste underdanighed, med tilbørlig hørsomhed, sligt forderligst efterkomet, oc, for den skyld,

nogle gange, med de andre committerede, flittig derom confereret, er oc komen saa viet dermed, at vi, tillige med denem, nogle visse poster derom i penen haffver forfattet, underskreffvet, oc, till Eders Kongl. Maytts. viedere allernaadigste resolution, allerunderdanigst indleffveret. Men som vi derforuden eracktede det endelig fornøden, i deris externa professione fidei, end ydermere at forbinde denem, allermest for de skrøbelige oc eenfoldige iblant os, som ellers merkelig deroffver skulde forarges, oc vi derudi fandt een deel aff de andre committerede at være aff u-liege Meening med os, ere vi foraarsagede, paa Eders Kongl. Maytts. egen allernaadigste tilladelse, sligt allerunderdanigst at andrage. Thi som intet kand være skadeligere i saa maader, end den øyensiunlige maade oc methode, som saadan Guds tieniste forrettis paa, hvilken de eenfoldige allermest apprehenderer, saa indstille vi i allerdybeste underdanighed till Eders Kongl. Maytts. egen høye och christelige efftertænkning, om det icke høyeligen skulde være fornøden, for Guds Kirkes sikkerhed hos os, at dene fremede Religions tilhængere skulde forpligtes, i deris offentlige Gudstieniste, at bruge de same ceremonier, som vi bruger, paadet de eenfoldige icke skulde støde sig derpaa oc forarges. Eders Kongl. Maytt. vilde selff, i Guds sande fryckt, allernaadigst efftertænke, hvad for et scandalum det vilde bliffve for de gemeene, som saa deris Gudstieniste, med daab, med communion, oc andet deslige, dersom de anderledis skulde forrette den, end som vi giøre. Oc naar vi derhos betragter, hvor høyt det ansees hos Gud, at legge stød for den blinde, oc giffve forargelse til den skrøbelige, da maatte vi vel fryckte, at Guds ævige hæffn skulde offverfalde os, om vi sligt for Eders Kongl. Maytt. vilde fortie, hvorved den ringeste siæl motte fra os oc voris communion i længden forleedis oc forryckes. Vi skulde oc visselig formoede, at de selff icke skulde vægre sig derudi, dersom de ellers alvorligen søger at niude den høye oc stoere Kongl. Naade til deris Religions frie øffvelse

her i disse rieger. Oc skall vi tage exempel aff denem selff, ligesom de i den fald handler med os, hvor vi tolereris aff denem, da har de slet intet at undskyldes sig med, naar de ræt anseer, hvorledis de aff voris Confession, in adiaphoris, hos denem høveligen constringeris; saasom det skeede med vore fordreffne aff Slesien, Anno 1628, som, offver 3000 siæle, satte sig ned til Lissav iblant de Behmiske bekiændere, som de der kaldes, men kunde ikke anderledis niude sin friehed hos denem, end at de motte affskaffe deris sædvanlige ceremonier, oc holde sig aldeelis effter denem, som vare i brug paa den stæd. Saa er vi i den allerunderdanigste meening, at de, som giffede sig med nogen af voris religion, skulde lade deris børn døbe hos os, oc i alle maader høre os oc voris kircke till, hvad heller Faderen var aff voris bekiændelse, eller oc Moderen. Hvilket skulde være ligesaa krafftigt et middel, hvorved den største deel i længden kunde falde til os, oc Guds kircke derved merckelig tiltage, som det ellers vilde bliffve een stoer affgang omsider for Guds Kircke hos os, dersom anderledis dermed skulde forholdes. Det vi allerunderdanigst formoder, Eders Kongl. Maytt. i Naade anseer, oc slige farlige consequencer, effter Eders Kongl. Maytts. altiid befundne oc høy-prieselige nidkiærhed for Guds Kircke, krafftigst forekomer. Oc effterdi dette, udi sig selff, er eet Verk aff saa stoer oc vietløfftig udseende, hvorved Guds Kircke hos os icke staar i ringe fare, saa bede vi, nu som tilforn, i allerdybeste ydmyghed, oc for Guds æres skyld, Eders Kongl. Maytt. vilde dog lade sig Guds Kircke gaa til hierte her i disse Eders Kongl. Maytts. rieger oc lande, oc i Kongl. Naade christ-mildelig efftertænke, hvad ont dene fremede religions beblendelse i længden kunde føde aff sig. Ti endog, Allernaadigste Konge, vi billigen med allerunderdanigste tacksomhed erkiænde derudi Eders Kongl. Maytts. allernaadigste meget christelige oc høy-berømmelige omsorrig for Guds Kirke, at Eders Kongl. Maytt. allernaadigst tillader os att legge de baand paa denem, som

formodentlig skulde kunne holde denem inden deris egne græntzer, saa er det dog, aff exemplar oc erfarenhed alt for vitterligt, at intet baand hidindtil har været funden saa stærk, som dene religions bekjændere i længden io enten plat har kast fra sig, eller oc med behændighed giort sig løs aff, saa at vi vel maa fryckte, at det da omsider skulde gaa os her i Riegerne, som det tilforn er gaaet denem i Holland, Pfalz, Ungarn, Siebenbürgen, Anhalt, Bremen, Hessen, Brandenburgerland, Preussen, oc andre stæder, hvor de Reformerede ere bleffne antagne. Vi contesterer den alviedende Gud, oc den, som boer i det høye, kiænder os, at vi icke aff nogen anden intention, dette saa alledyngeligst oc allerunderdanigst nu erindre, end alleeniste aff den hiertelige bekymring vi har for Guds ære, oc hans gyldene liusestages bestandighed hos os, for det Kongl. Huses rætte oc ævigvarende flor oc velstand, for den u-skyldige posteritets sikkerhed, oc endelig for voris egen samvittigheds roe i vor sidste døds tieme, at vi icke omsider, saavel aff Gud oc Eders Kongl. Maytt., som aff os sielff, oc de mange u-skyldige siæle, som komer effter os, skulde beskyldis, at vi noget herudi haffde fortiet eller fordult, som vi, effter voris høye embeders plickt, burde, formedelst Guds ords anledning, at haffve aabenbaret. Hvorfore vi oc leffver i den allerunderdanigste tillid till Eders Kongl. Maytts. høye Naade, som vi oc, for Guds hellige naffns skyld, ydmygeligst oc allerunderdanigst beder, Eders Kongl. Maytt. vilde i Naade optage dene voris allerunderdanigste oc allerydmygeste oc ræt theologiske erindring, oc bliffve os fremdeles med Kongl. Naade bevaagen, vi som med bøn, med godtz oc formue, oc alt det vi eyer, indtill den yderste blodsdraabe stedse forbliffver

Haffniæ Pintzeafften d. 17 Majj Eders Kongl. Mayestæts

Ao. 1684.

voris allernaadigste Konges

allerunderdanigste troskyldigste Tienere

oc hiertelige forbeedere hos Gud

J. Bagger, S. R. H. S. Leth, Eg. hd. T. Kingo.

Orig. (skreven med Biskop Baggers Haand) iblandt Langebeks Excerpter (i Kongl. Bibl.) Nr. 252 a.

## 2.

Stormægtigste Monarck, Allernaadigste Konge.

For Eders Kongl. May<sup>t</sup>, som Guds Kirches tro Foster-Fader, nødis Jeg, for mit Embedis oc min Samvittigheds Skyld, disse efterschrefne poster allerunderdanigst oc væmodeligst at andrage, i den allerunderdanigst tillid, at Eders Kgl. May<sup>t</sup> icke alleniste self skal sørge med mig ofuer Guds fattige fortrængte Kirches meget slette oc iammerlige tilstand paa iorden, men endoc naadigst betenche de beste oc krafftigste midler, huorved den øfrige lille Hob, oc særdelis dette voris hidindtil ved Guds Ord saa vel opliuste Goschen, fremdelis ved Guds oc Eders May<sup>ts</sup> Naade maa vorde conserveret, oc imod alle forstyrreere paa det krafftigste protegeret.

1. Er det Eders Kongl. May<sup>tt</sup> oc nu vel den hele Verden disvær! alt for vitterligt, med hvad Haardhed Kongen af Francherige nu paa nogen tid hafuer forfulgt de Protestanter i sine Lande, for at tvinge dem til at synde aabenbarlig imod den lefvende Gud, oc formedelst en ugudelig Apostasie at falde til den falsche Papistische Lærdomb, huilket i sin tid vil blifue ligesaa utroligt for posteriteten, som det nu er uformodentlig for os oc uhørligt iblant de Christne. Oc effterat de fleste af de Hugonotter ere ved slige haarde middel nu moxen offuervunden, een deel oc af frycht ofuergifuet sig self, førend de engang stride, hvorved mange millioner Mennischer erre henfaldne til den Rommersche afguderie, saa fornemmer Jeg nu, at det oc rammer voris troes bekiender, icke de alleneste, som erre boesiddende der i Landet, men endoch fremmede, som for een eller anden aarsags Skyld sig der en tidlang maa opholde. Her bryder mand paa deris Siæle oc giør vold paa deris troe, huor ingen Kirche er at nedbryde. Mand forbiuder dem at troe paa den sande Gud effter

Hands egen lærdomb oc befallning, mand rifuer os de fattige, siuge oc sengeliggende af Hænderne, bortfører dem i deris huse, oc formeener dem i dødsens tieme den trøst, som de skulde hafue af Guds ord, saa at den af Gud oc Eders May<sup>t</sup> derpaa Stæden beschickede sande Lærere ey maa komme til dem, uden at sette sig i yderste lifues fare. Allernaadigste milde Herre og Konge, ynches da ofuer disse arme, elændige och betrængte Siæle, som lider saa haarde-  
 lig for Christi Evangelio. Bevægis ofuer deris ofuerflødige Such, Graad oc Klage, som Jeg her effter deris instændige begiæring allerunderdanigst frembærer, oc tilstæder icke, Naadigste Herre, at de, som hidindtil ved Eders May<sup>ts</sup> høypri-  
 selige, christmilde oc faderlige omsorig med den rette aandelige Siæle-føde formedelst Evangelii reene oc sunde lærdom paa et fremmed Stæd saa vel ere forsørgede, skulde nu aldeelis døe af Hunger. Formoder visselig, Eders May<sup>ts</sup> vilde formaa saa meget hos Kongen af Franckrige, at, effterdi deris Hob er icke saa stoer, de da enten motte niude deris Samvittighedsfrihed til det mindste, det ingen pleyer nogensteds at formenes, oc icke tvingis til nogen anden Guds tieniste, eller oc naadigst tillades at begifue sig derfra her ind, hvor de gierne ønscher under Eders May<sup>ts</sup> høyloflige regering at tiene Gud oc Eders May<sup>t</sup> med Lif oc Blod alle deres lifuis dage.

2. Dernest adverteres Jeg fra Paris, hvorledis her i Eders Kongl. May<sup>ts</sup> Residentz Stad skal findes de, som ere omhyggelige fore at stæle os vore Børn fra, som fødes af Luttersche Forældre, for at undervise dem udi den Papistis-  
 sche Kiætterie oc Vildfarelse, oc siden at bortføre dem til Franckrige eller andre slige Stæder videre at fuldkommis i den Vantro. Paa denne Maade skal 12 Børn af temmelig alder i dette Aar være os berøvede, oc nyelig med forige Ambassadeur Marquis de Villars bagage forskickede til Paris, huor de siden her oc der ere adspredde i deris Closterer, oc maa nu ende deris dage i slig forstyrrelse, huorom dette hosfølgende bref, som mig saaledis fra Paris

er tilsendt, videre kand vidne. O seer dog, Naadigste Konge, i huad for en farlig tilstand Guds Kirche er udi hos os, oc huad frihed de skalckacktige Mennischer oc Siælemyrdere tager sig i Eders May<sup>ts</sup> egen Kongl. Residence, tvertimod alle Kongl. Rescripta, oc Eders May<sup>ts</sup> egne alvorlige forbud. Oc skeer sligt saa nær Eders May<sup>ts</sup> self, huad tør de vel giøre andensteds i Eders May<sup>ts</sup> Riger, huor de icke saa meget frychter sig? Jeg ved icke, huad for een Kirche vore Effterkommere engang skal finde for sig her i Landet, dersom de unge saaledis maa bortførís, som i sin tid skulde fortræde voris Stæder, oc Guds Kirche holdis ved lige ved dem. Mand seer lige saa stoer en forsamling i den Fransche Ambassadeurs Messe, som i en deel af vore egne Kircher; saa voxer det Ukrud daglig iblant os, oc endog Jeg veed, at det er imod Eders May<sup>ts</sup> Villie, at fleere end hands egne domestiqver skulde betienís saaledis, ligesom det skeer Eders May<sup>ts</sup> Minister i Franckerige, saa hafuer Jeg dog altid formodet, at sligt med tiden skulde vel gaa ud af sig self, saalænge dennem intet publicum exercitium blef tilladt, oc for den skyld undseet mig mig for at bringe det for Eders May<sup>t</sup>. Men nu Jeg fornemmer, huad deris intention monne være, er Jeg høyelig foraarsaget icke alleeniste at gifue Eders May<sup>t</sup> slig deris meget uchristelige forhold iblant os underdanigst tilkiende, men endoc i dybeste underdanighed søge Kongl. Hielp imod saadan deris Dumdristighed oc grofue insolence.

3. Offuer dette berettis mig af adschillige her i Ministerio, at her skal findis en god partie Mennisker, Qvæker oc andre dislige Fanatici, som skal holde deris forsamling ude ved Eders May<sup>ts</sup> hafue. Jeg vil intet tale om, at her ere oc Jøder, som samlis til haabe paa sine tider, oc midt iblant os Christene effter deris Daarlighed prædicker imod vor Christum, endog Jeg vel tvifler, at de har Eders Kongl. May<sup>ts</sup> naadigste tilladelse dertil, det Jeg hidindtil ey har kundet fornemme. Allernaadigste Konge, saa bespændis oc omringis vi allerede af adschillige Kiættere, Sværmere

oc vantro Mennischer, oc skal det saa hafue fremgang, huad vil det paa det sidste blifue? Saa tillader mig da, Naadigste milde Konge, at Jeg paa Guds Kirches Vegne allerunderdanigst anholder om et alvorligt oc kraftigt edict imod alt dette, paa det den lille Christi forsamling hos os icke skulde aldeelis adspredis, men at den meere oc meere maa tiltage, oc Guds Kirche blifue ved i disse Lande for os oc vore efterkommere indtil Verdens Ende!

4. Allersidst maa Jeg i dybeste underdanighed anholde, at saa som de Calvinister har nu virckelig begynt deris offentlig Guds tjeneste hos os, oc Jeg icke veed, huor vit oc paa huad maade dennem sligt af Eders May<sup>t</sup> naadigst er forundt, Eders May<sup>t</sup> allernaadigst ville tillade, at mig en gienpart af deris privilegier maatte til Efterretning meddeelis, paa det Jeg, saavit mig oc mit Embede vedkommer, tilbørligen kunde vigilere derfor, at den dennem forundte Høye Kongl. Naade ey skulde af dennem misbrugis eller videre extenderis, end Eders May<sup>ts</sup> naadigste intention monne være.

Den allerhøyeste Gud, huis Sag Jeg her underdanigst taler, skal være mit Vidne nu oc paa Dommensdag, med huad bekymring Jeg anseer hands fattige ringe hob iblant os oc venter ingen trøst, hielp eller forsvar uden, nest Gud self, hos Eders May<sup>t</sup> alleene, i huis milde oc naadige forsorig Jeg underdanigst hermed ofuerlefuerer os samptlig til en kraftig protection imod ald forstørrelse, oc ævig blifuer

Hafn. d. 12 Nov. 85.

Eders Kongl. Maytts.

allerunderdanigste troschydigste tienere  
oc flitigste forbedere hos Gud

J. Bagger S. R.

Orig. i Kongl. Bibl., blandt Langebeks Excerpter Nr. 252 a.

## 3.

Stormegtigste Monarch, allernaadigste Konge.

Eders Kongel. May<sup>t</sup> vilde i Naade optage, at Jeg allerunderdanigst maa føre Eders Kongel. May<sup>t</sup> til Gemytte den ælendige og bedrøvelige tilstand, voris rette Troes Bekiendere ofver alt svæber i, nu i disse tider, og paa deris vegne i allerdybeste underdanighed søge protection og Beschiermelse hoes Eders Kongel. May<sup>t</sup> imod det, som de endnu vel maa frychte for at schulle blifve verre. Det er disværre alt for vitterligt, med hvad force, list og practiqver de Papister nu paa en tidlang har søgt at udrydde Evangelii troe og reene Bekiendere, hvilcket Slesien, Ungaren og allersidst Franckerig væmodigst beklager. Det er og vitterligt nu meere end nogen tid tilforn, med hvad ifver de Calvinister icke alleneste stræber at stabilere sig og deris falsche Lærdom, man endog under Religionens prætext fast lige paa den Jesuvitische maade med magt, list og rænker søger at udbrede deris pauluner og forøge deris Herredømme, altsammen til voris og den sande Religions undertryckelse paa det sidste. Jeg vil intet tale om de machinationer, som de til slig ende spinder paa imod de kronede Hofveder, hvilcke nu ere saa aabenbare, at ingen lengere vil bære tvivl derom. Men hvad calumnie, hvad ofvervold, hvad effterstræbelse de fattige Lutheraner og voris Troes rette Bekiendere, hvis Religion derpaa fornemmeligen udgaar at frychte Gud og ære Kongen, der ofver tilføyes, hvormange ved denne bekiendte invasion her og der foriages i Landflychtighed, hvormange formeenis deris Troes bekiendelse, det vilde Eders Kongel. May<sup>t</sup> self hoes sig i Naade ofverveye. Hvorfore de samptlige ved Mig Eders May<sup>ts</sup> allerringeste men allerunderdanigste og troe Tienere falder Eders Kongel. May<sup>t</sup> her ydmygeligst til fode og klager væmodelig deris miserable tilstand i dend allerunderdanigste tillid, Eders Kongel. May<sup>t</sup> vil røris af medynck ofver dennem, og som dend Eeneste og ypperste Protecteur her paa iorden tage sig dette arme forlatte Guds

folck i naade an, og bevilge dennem fri adgang med visse privilegier til Eders Kongel. Maj<sup>ts</sup> Lande og Riger med alt hvis de eyer, at boe og blifve hvor de løster. Jeg er aldeles forsichret, at som Eders May<sup>t</sup> her udi skulde giøre Gud en behagelig tieniste, saa skulde og Eders May<sup>t</sup>, nest Guds bistand, i sin tid see fruchten deraf til sine Rigers floer og velstand. Skulde Jeg herudi for dennem saa megit hoes Eders Kongel. May<sup>t</sup> kunde udvircke, som Mardochæus fordm for de arme forstræede og undertrychte Jøder hoes Kong Ahasverum, at Eders May<sup>t</sup> i Naade vilde behage at beordre og beskicke visse Mænd af Eders May<sup>ts</sup> Ministris, som om nogle visse friheder og privilegier for dennem kunde conferere, og skrifve hvad got kunde være for dem, og besegle det med Kongens ring, da vilde denne Eders May<sup>ts</sup> Naade for Christi adsprede hiord blifve icke alleeneste trøstefuld for dennem, men end og ofver heele Christendommen berømmelig. Hvorom Jeg underdanigst anholder, og forblifver

Hafniæ den 24 Novembr. Ao 1688.

Eders Kongel. May<sup>ts</sup>

allerunderdanigste troplicktskyldigste Tienere og forbeder

J. Bagger S. R.

Orig. i Kongl. Bibl. iblandt Langebeks Excerpter 252 a.

#### 4.

Vii Christian dend femte (osv.), giøre alle vitterligt, at saasom Vi af sær Kongelig Naade og Commiseration over de Reformeredes jammerfulde tilstand paa adskillige stæder, haver paa deris derom til Os tit og ofte indgivne allerunderdanigste og væmodigste Klage og Begieringer allernaadigst tilladt dennem at nedsette sig her i Voris Kongelig Residents Sted Kiøbenhafn, og nyde deris Religions fri øvelse ubehindret, effter de Privilegia, som Vi dennem derom allernaadigst haver forundt, de dato dend 3 Januarij 1685, og det nu er kommen saavit dermed, at de allerede har opbyggt en Kirke her i Staden, hvorudi de deris Guds

Tieniste offentlig forretter; Saa maa Vi dog ugieerne fornemme, at bemelte Reformerede samme Voris dem erteede Kongelig Naade i adskillige maade skal misbruge, i det de ej alleniste de dem allernaadigst forundte Privilegia imod Voris allernaadigste intention og Privilegiernis rette meening skal forklare, men end og adskillige gange tvert derimod skal have handlet, og Voris Geistlige i een og anden maade udi deris Embede giort indpas, foruden at de af egen Myndighed skal have tiltaget sig meere, end dem udi de allernaadigste Privilegier er forundt; Da al uorden, som deraf kunde tilvoxe, itide at forekomme, haver Vi fornøden eragtet, denne allernaadigste Forordning at lade udgaa, hvorefter de Reformerede, som sig her allerede kand have nedsat, eller herefter nedsetter, ubrødeligen skal rette og forholde.

1. Alle og enhver af de Reformerede, som sig her i Voris Riger og Lande allerede haver nedsat, og endnu ingen Troskabs Eed haver aflagt, eller de sig her agter at nedsætte, af hvad Stand og Vilkor de end kunde være, saavel Geistlige som Værdslige, skulle være forpligtede, skriftlig eller mundtlig for hver Steds Magistrat, hvor de sig nedsette, at aflegge deris Troskabs Eed. Men de her i Staden, som ej hører under Byens Jurisdiction, skulle skriftlig aflegge deris allerunderdanigste troskabsed effter dend Formulam, som dennem foreskreven vorder, og den i Voris Danske Cancelli under deris Haand indgive. Det skal og ingen være tilladt, enten sig her at nedsette, eller noget at foretage, førend hand samme Eed, som foreskrevet staar, allerunderdanigst har aflagt og indgivet.

2. De skulle være pligtige at helligholde icke allene alle Søndager, men endog alle Fæster og Høitidsdage om Aaret, som Voris udgangne Lov tilholder, saavelsom de ordinaire Bededage hver Fredag i Ugen og andre extraordinaire, naar og ligesom de af Os allernaadigst kand blive paabudne, da dend af Os forordnede almindelig Bededags Bøn lige saavel udi deris som i andre Voris Meenig-

heder uforanderlig skal læsis. Men paa andre dage skal det være dem formeent deris Gudstjeneste offentlig at holde eller forrette.

3. Og skulle de altid begynde deris Gudstjeneste, Formiddag og Eftermiddag, paa samme Tid og Time, som de her i andre Kirker begyndis.

4. Ville de foruden bemelte Prædicke-dage end holde daglig Bøn i Kirken, da skal de gjøre det paa de tider, som sædvanligt er i Vor Frue Kirken, Klokken syv om Morgen og tre om Eftermiddagen, og ingen anden tid. Skulle Vi og, for sær aarsagers skyld, self paabyde nogle sær og visse Bede-Timer for Landets almindelig Velstand, da skulle de være forpligtede til dem lige ved andre Voris Undersaatter at holde, og dend forordinerede Bøn da af deris Prædickestoel dagligen at læsis, saa lunge samme Bede-Stund continuerer.

5. Og effterdi de, som sagt er, skulle holde deris forsamlinger paa samme tid med Os, saa skulle deris Meenighed komme tilsammen, naar Klokkerne til de andre Kirker ringer; ellers maa dem være tilladt at holde en Klokke til Slagverk, men iche til at ringe med.

6. De skulle forrette deris offentlige Gudstjeniste paa det Tydske og Fransøske Sprog.

7. Naar nogen af de Reformerede giffter sig med en af voris Religion, hvad heller det er Mand eller Qvinde, Brud eller Brudgom, da skal Copulationen forrettes af den Præst, til hvis Meenighed forbemelte voris Troes bekiendere henhører, Mand eller Qvinde, af hvad Stand de end kunde være. Iligemaade skal og alle Børn, som avlis i deslige Egteskaber, høre voris Kirke til, og døbis af voris Præster, i hvis Sogner samme Forældre boer, og aldels holdis til voris Evangeliske og Lutherske Religion, med mindre Vi, af sær bevægende Aarsager, anderledis maatte dispensere. Desligeste naar nogen af voris Troes Bekiendere, Mands eller Qvindesperson, som haver været gifft med en af de Reformerede, ved Døden afaar, da skal dens Lig begravis

i det Sogns Kirke eller Kirkegaard, hvor de boer eller sig opholder.

8. De skulle ingenlunde magt have at tilegne sig Jus Consistorii, eller holde deris Congregationer for sig self, langt mindre at decidere i nogen Sag, eller self giøre Constitutiones og Decreta indbyrdis, ligesom de got synis; men paa det ald disordres maa forekommis, ville Vi allernaadigst forordne tvende af voris betienter, hvilke som deputerede i deris affaires skal paa visse tider om Aaret, naar fornøden giøris, lade dennem komme tilsammen, alle tvistigheder og Gravamina at forhøre, og saavit skee kand i mindelighed at componere, og ellers hvad til en god Skick og Orden tiene kand, med dennem anordne, men Os i ald forefaldende leilighed Voris Kongelig Souveraine Høihed og Superioritet i alle geistlige Sager aldels forbeholden og uforkrenket i alle maader. De Sager, som icke i mindelighed kand afgiøris, skulle til Os allerunderdanigst overgivis, og da ved Commissarierne lovligen udføris. Men uden forbemelte Voris Deputeredis overværelse eller Consens maa de ingen Convent holde, og intet slutte i nogen maade.

9. Ægteskabs Sager, som iblant dem kand forefalde, maa deris Prædikantere ej befatte sig med, videre end at foreene Parterne med hinanden, om saa ske kand, men de skulle henviise dem til Voris Consistorium der at paakiendes.

10. De Reformerede Prædikanter skulle, naar nogen Pladtz ledig vorder, effter Meenighedens foregaaende Suffragia med Voris allernaadigste tilladelse udvælges og antagis; dog maa ingen sig her noget foretage i Menigheden, med Prædiken eller andre geistlige forretninger, førend hand tilforn sin allerunderdanigste Troskabs Eed, effter den 1 Art., skriftlig haver aflagt.

11. Det skal være de Reformerede saavel i almindelighed som særdelis deris Presbyteris aldels formeent at mulctere, straffe eller afsette nogen af deris Prædikanter

eller andre Kirkebetiente; men befindis nogen i een eller anden forseelse, skal de det for Voris Deputerede, effter den foregaaende 8 Art., strax andrage, som sligt med dennem skal søge at remedere, eller og, hvis forseelsen er saa stor, at dend icke uden Personens remotion kand forsonis, skal bemelte Voris Deputerede det for Os allerunderdanigst referere, hvorpaa Vi da Commissarier vil forordne, som Sagen skulle forhøre, og effter Voris udgangne Lov forsvarlig paakiende.

12. De maa uden Voris særdelis allernaadigste tilladelse ingen Publica Sigilla bruge enten til Domme eller andre forretninger at forsegle, men hvad i deres forsamling sluttis, skal af dennem samtlig underskrivis, og om fornøden giøris med deris vaanlig Signete bekræftis.

13. De dennem allernaadigst meddelte Privilegier, skulle de allerunderdanigst efterleve og agte, ligesom de her Ord til Ord vare igientagne og indførte.

14. Men hvis de imod nogen af disse poster sig skulle forsee, og Voris Kongelig Naade saaledis misbruge, skal med dem effter Loven strengeligen forfaris, som Voris Mandaters modvillige overtrædere; men de sig i alle maader allerunderdanigst herefter at rette, saa kiert som det er dennem denne Voris Kongelig Naade og protection fremdelis at conservere. Hvorefter de allerunderdanigst kand viide sig at rette og for skade at tage vare. Givet paa Vort Slot Kiøbenhafn dend 6 Septembris Anno 1690.

Under vor Kongelig Haand og Signet.

Originalkopi i Kongl. Bibl. Langebeks Excerpter 251 a.

## 5.

Velædle Højærværdig Her Biscop,  
Højæred gunstig Patron och Øfrighed.

Det har altid vered vrangne Læreris Art, at hvor dem undis een finger rum, der griber de som ilden videre om sig. Jeg forstaar icke ligere, end den Licence, Majesteten har allernaadigst forunt Prædicanten til den Calvinsche Kirche

i Kiøbenhafn, at hand maa døbe de reformertis Børn, och hvad andre hans functioner kand være, strecher sig inted videre, end til saa mange Calvinsche, som findis inden Kiøbenhafns porte. For 14 Dage siden førte Henrich Tønnes paa Dronningens gaard i Gentoffte sit Barn ud til Kiøbenhafn, hvilchet af den Calvinske Prædicant Køng <sup>1)</sup> blef døbt i den Calvinsche Kirche. Det blef och iche derved, mens ugen derefter rejste den Calvinsche Prædicant bemelte Køng op til Jægersborg, och der døbte Jæger Tams Barn. Vil bemelte Køng saa fare fort, och ingen holder ham tilbage i hans hastighed, troer Jeg, at hand inden faa dage vaager it spring op paa min prædichestoel. Først er det mod Kongens Lov, at hand uden Kongebref har døbt barnet hiemme i huset; hafde Jeg forseed mig i det støche, da hafde Jeg forbrut 40 lod Sølf effter Lofven pag. 229. Maa een fremmed Religions Prædicant giøre mod Lofven, det Landsens egne Præster forbydis, da har Kiættene got. Dernest er den Calvinsche Præst indfaldet mig i mit Embede, hvilchet er saare fortrydeligt for mig, och forargeligt for Menigheden. De eenfoldige Bønder spør mig ad, om de schal nu være Calvinsche, fordi den Calvinsche Prædicant kommer her ud at døbe paa landet, och om den Calvinsche Daab er bedre end vor Daab. Jeg har schrefved det ind i Kirchebogen som it vidunder, at den 19 Novemb. 1690 døbte een Calvinsk Prædicant it barn paa Jægersborg, som aldrig er hørt før. Det hellige Embede er mig allene her i Menigheden betroed af Gud och Christen Øfrighed, det Jeg i 18 Aar ved Guds bistand har forrestaad, och saasom ingen af bemelte Mænd, eller andre af deris Religion hidindtil har tort understaad sig noget saadant imod dett hellige Embede at tentere, men har altid brugt min tiæniste i slige tilfald, och nu een Kiættene saa falder mig ind i mit Embede, da maa stene fortryde det. Men som hans Majesté har allerede begynt at vise sin

---

<sup>1)</sup> Werner Køne kaldes han hos Mourier, Dron. Charl. Amalia, S. 22.

Nidkerhed til Guds Ære, saa formodes, at dette scandalum vorder tilbørlig anseed, at Jeg schal vere den første och eeniste Prest paa landet och i ald Danmark, der schall driche den spot i mig, at een Kiætter skal falde mig ind i min Menighed och Embede. — Ofverleverer her med Eders Velædle Højærværdighed den højeste Gud, och mig i Velædle her Biscoppens gode gunst.

Gentofte Præstegaard d. 22 Nov. 1690.

Af Eders Velædle Højærværdigheds

Ærbødigste Tjæner och tro forbedere

Friderich Plum. Eg. h.

## 6.

Stoermegtigste Monarch, Allernaadigste  
Herre og Konge.

Dend høiprieselig nidkierhed, som Eders Kongl. Majt: daglig beteer for Guds ære, at dend maa boe og blive u-besmittet i Eders Majt: Lande og riger, gaar saa høit over min allerunderdanigste roes og tachsiggelse, som dend har sin udspring fra Gud allene, og kand fra ingen anden vente sin belønning. Men hvorledis dend ansees af andre, og paa hvad maade Eders Majt: allernaadigste og Christelige Rescripta, hvormed Eders Majt: omgierder Guds lille hiord og Christi dyre forhverfvede Meenighed hos os, af de fremmede Religions tilhængere dagligen undergrafuis, brydis, og eluderes, vil Eders Majt: af hosføiede tvende attester allernaadigst fornemme.

Det første er fra dend Tydske Præst i Helsingør Mag. Boldick, een redelig Guds tienere, som beretter, hvorledis een Muurmester, ved navn Michel Johansøn, som skal være een Italiener, en dog hans navn iche svarer dertil, har befriet sig med een Lutherske pige ved navn Ellen Knudsdaatter, med hvilchen hand af samme Mag. Boldick er bleven troelofvet, og deris Egteskab siden effter Ritualet tvende Søndager tilliust af Prædickestoelen, men dereffter er hand, til Voris Ministerii stoere spot og beskiemmelse,

opreist her til Kiøbenhafn, og ladet sig her af een Pater copulere, hvilchet hannem ingenlunde kunde tilkomme, og er plat imod alle Eders Kongl. Maj<sup>ts</sup> Constitutioner og statuta Ecclesiastica. Thi effter at hand af os tilforn var bleven trolovet, burde hand iligemaade der at have ladet sig copulere. Det bliver dog iche derved, men der hans hustrue nu kommer i Barselseng, begierer hand ved dend Tydske Cantor at lade sit barn indskrive til Daaben, men vil ingen anden have til faddere end idel Papister. Nu hafde Eders Kongl. Majt. kort tilforn allernaadigst forbudet, at saadanne ei maatte antagis til Daaben i voris Kirche, hvorføre hand stille tiendis har ført sit barn her op, og ladet det døbe af de Papister, tvertimod tvende nyelig udgangne Kongl. befalninger.

Det andet er fra Præsten i Gientoffte Mag. Plum, iligemaade een retsindig Guds Præst, som i tvende poster beklager sig over dend Reformerede Prædicant her i Byen ved navn Kyen. Først har hand døbt eet barn, som er fød paa hendis Maj<sup>ts</sup> Dronningens gaard i Gientofte bye. Og endog forældrene ere begge Reformerede, saa er dog dette her hos allerunderdanigst at erindre, at de hidindtil har ladet alle deris andre børn døbe hos bemeldte Mag. Plum i Gientofte Kirche; men nu Eders Kongl. Maj<sup>t</sup> har giordt dend allernaadigste anordning med de Reformerede om deris Guds tieniste, kand dette ei anderledis ansees, end een fortredelighed og bravade. Jeg ved dog iche, om Eders Kongl. Maj<sup>t</sup> vil forstaa deris privilegier i byen videre end for dem, som boer i byen, og egentlig hører til deris Meenighed, som de i sine formalier lyder. Men foruden dette har og dend Reformerede Prædicant Hr. Kyen 14 dage effter dette var passeret, understaaet sig at reise op til Eders Maj<sup>ts</sup> Slot Jægersborg, og der paa slottet døbe Jæger Tams barn, hvor til hand ingenlunde kunde været berettiget. Thi at døbe hiemme i huuset uden Eders Maj<sup>ts</sup> sær allernaadigste tilladelse, er aldeelis forbuden i Eders Kongl. Maj<sup>ts</sup> Lov under 20 Rdlr. straf for Præsten, som det gjorde,

og at Calvinisterne eller nogen af de fremmede maa gaa ind i vore Sogne og forrette deris tieniste, er saa langt fra, at Eders Maj<sup>t</sup> har villet bevilge dennem, at det altid har været dennem absolutment formeent. Men at hand icke har undseet sig paa slig maader at betræde Eders Maj<sup>t</sup>s eget slot, og der indføre saadan fremmede Tieniste, det overgaar alt andet, og vil leggis til de forrige beviisligheder om det folckis dristighed til at entrepenere, hvad dem self got siunis.

Jeg har icke tort efterlade efter mit Embedis pligt allerunderdanigst at give Eders Maj<sup>t</sup> dette tilkiende, og som de intet andet søger, end paa sædvanlig maade at gjøre sig sensim løs fra de bond, Eders Maj<sup>t</sup> har bundet dem til, og efter given leilighed, tid efter tid, videre at extendere deris pauluner, indtil de kunde sees over alt Landet, saa er Jeg allerunderdanigst forsichret, Eders Kongl. Maj<sup>t</sup>, som har begyndt saa vel at indhegne Guds Kirke, vil og ved Guds bistance finde krafftigt middel til at forekomme det.

Dend allerhøieste Gud, som har begyndt at velsigne Eders Maj<sup>t</sup> sin tienere udi dette høie verch, hand blive ved at liuse for Eders Maj<sup>t</sup> med sin naade, og lade Eders Maj<sup>t</sup> meere og meere fornemme, hvor høit hand anseer dend tieniste, som skeer til hans æris frelse, og hans Kirchis bestandighed her paa jorden. Hvilcket Jeg saa inderlig skal anholde i mine daglige bønner, som Jeg altid er skyldig at bevise mig

Eders Kongl. Maj<sup>ts</sup>

allerunderdanigste troplicktskyldigste Tiener  
oc forbeder hos Gud

J. Bagger.

Brevet har Paategning om, at der den 16. Decbr. 1690 er udstedt Kongebrev om Sagen til Elias Heusch og Cosmus Bornemann [de beskikkede Tilsynsmænd over de Reformerte i Kjøbenhavn], men dette Brev findes ikke ind-

ført i de officielle Kopibøger. — Mag. E. Chr. Boldichs tydske Klage til Biskoppen, dat. 24. Novbr. 1690, findes vedlagt, men da den er fuldstændig refereret i Biskoppens Forestilling, optages den ikke her. Den omtalte Michel Johansen siges tilligemed andre Italienere at have arbejdet paa Murværket ved Kronborg <sup>1)</sup>).

---

Foruden de ovenfor meddelte Udtog af forskellige Lovbestemmelser vedrørende de fremmede Religionsbekjendere kan endnu anføres Instructionen for Politimesteren i Kjøbenhavn af 5 Sept. 1691, hvori det bl. a. hedder: »Skal han have flittig Indseende, at ingen fremmed og forbuden Religion, enten her i vores Kgl. Residentsstad, eller andens, hvor det ej tilladt er, vorder øvet, at ingen af vores Undersaatter, som er af vores Religion, den forandrer, særdeles naar de med nogen, som ere af anden Religion, udi Ægteskab komme, at ingen enten Mands eller Kvindes Person, som med nogen af fremmed Religion kan være gift, lade deres Børn, som de tilsammen avle, døbe af andre end vores Præster, i hvis Menighed Forældrene bo, ej heller at saadanne Børn til anden end den evangelisk-lutherske Religion vorder holdte og oplærte udi, og at ingen Tjenestefolk, Læredrenge eller andre af deres Husbønder, Husmødre eller andre til nogen fremmed Religion vorder forførte« osv. (Kvartudg. af Forordn. 1683—99, S. 725—6).

Endvidere kunde mærkes Forordn. af 6 Juli 1695 om Fremgangsmaaden, hvor katholske eller reformerte Proprietærer havde Jus patronatus (Rothe, Udtog af hidtil utrykte kgl. Reskripter I, 223—4).

---

<sup>1)</sup> De to Stykker 5 og 6 ere efter Originalerne i Geh.-Ark. i sin Tid meddelte os af Pastor A. Kall Rasmussen.